

рішення, обираючи з декількох можливих варіантів, залежно від характеру спірних правовідносин. Наприклад, відповідно до ст. 56 Закону України "Про захист економічної конкуренції" за заявою особи, на яку накладено штраф, органи Антимонопольного комітету України своїм рішенням мають право відстрочити або розстрочити сплату накладеного ним штрафу. Отже, відповідно до законодавства Антимонопольного комітету України надано можливість обирати з-поміж декількох варіантів стягнення штрафів з порушників законодавства. Розв'язання спору щодо порядку виплати штрафу шляхом медіації дозволить сторонам досягти компромісу, при цьому рішення Антимонопольного органу України щодо узгодження умов виплати штрафу з порушником буде прийматись у межах повноважень, наданих законом.

Тоді ж, коли орган державної влади має діяти в межах, чітко визначених законом, звернення до медіації не є доцільним, про що свідчить існуюча практика. Так з 5 по 9 липня 2010 р. у Донецькому апеляційному адміністративному суді проходив тиждень медіації. На тижні медіації суддями-медіаторами проведено десять медіацій, з яких 6 закінчилися підписанням сторонами угоди. Ураховуючи особливості окремих спорів, повноважень органів державної влади, які виступали стороною спору, не всі спори були розв'язані завдяки процедурі медіації. Зокрема, була проведена процедура медіації в справі за позовом відділення дирекції Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійного захворювання України до державного підприємства про стягнення капіталізованих платежів. У процесі обговорення можливих варіантів вирішення конфлікту було з'ясовано, що відділення Фонду вже йшло на поступки підприємству й знижувало йому суми платежів, які так і не були перераховані. Після консультацій з керівництвом представник Фонду заявив про неможливість спільного позитивного вирішення питання, оскільки в правовому порядку зменшити на користь Фонду належну до сплати суму платежів вони не мають законної можливості, у зв'язку з чим від подальшого продовження процедури медіації сторони відмовилися [10].

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Перші кроки на шляху запровадження практики урегулювання адміністративних спорів шляхом звернення до медіації в Україні зроблено. Разом з тим, залишаються невирішеними питання щодо визначення категорій справ, в яких медіація може застосовуватись,

а в яких ні; яким чином буде забезпечено виконання домовленостей у разі укладання медіаційної угоди тощо. Вирішення цих питань буде сприяти розширенню практики медіації в урегулюванні адміністративних спорів.

Література

1. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006 // Офіційний вісник України. - 2006. - № 19. - Ст. 1376.
2. Концепція розвитку державної системи правової охорони інтелектуальної власності на 2009-2014 роки: Рішення Колегії Державного департаменту інтелектуальної власності (Протокол від 11 березня 2009 р.) - [Електронний ресурс]: http://sips.gov.ua/ua/plans_reports.html.
3. Підписано угоду про співробітництво щодо впровадження медіації. - Електронний ресурс]: http://www.voas.gov.ua/?action=menu&id_menu=127&type=1&module=0.
4. Український центр медіації. - [Електронний ресурс]: <http://ukrmediation.com.ua/ua>.
5. Про медіацію: Проект закону від 19.04.2012 р. № 10301-1. - [Електронний ресурс]: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?pf3511=43208.
6. Ференц О. Практика розмежування цивільної та адміністративної юрисдикції судів // Вісник львівського університету. Серія юрид. - 52-й вип. - 2011. - С. 205-211.
7. Смокович М.І. Проблеми розмежування судової юрисдикції та визначення компетенції адміністративних судів // Автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00. - К.: Академія управління МВС, 2010. - 20 с.
8. Кузьмишин В. Перспективи впровадження процедури медіації в адміністративному судочинстві України // Вісник Вищого адміністративного суду України. - 2009. - № 3. - С. 45-49.
9. Лиско А. Проблеми впровадження та проведення медіації в адміністративному судочинстві в Україні. - [Електронний ресурс]: <http://www.cdms.org. Ua>.
10. Звіт про проходження тижня медіації в Донецькому апеляційному адміністративному суді. - [Електронний ресурс]: http://court.gov.ua/sud9102/mediation/m_zvit/.

Пишна А.Г.

інспектор відділу кадрового забезпечення
Одеського державного університету
внутрішніх справ
Надійшла до редакції 15.07.2012

УДК 342.95

ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОСЛУГИ ЗБЕРІГАННЯ

Баркова С. П.

Дослідження такої категорії, як послуга зберігання одночасно і в правовому, і в економічному контексті до цього часу не було предметом окремого наукового дослідження. Хоча необхідно погодитись, що послуга зберігання як суто правова категорія досліджувалась вітчизняними й зарубіжними науковцями цивільно-правової галузі.

Враховуючи новизну цього дослідження, метою останнього буде визначення правових і економічних характеристик послуги зберігання, їх розмежування між собою.

На нашу думку, забезпечення належного правового

регулювання послуг зберігання буде можливим лише при одночасному врахуванні як правових, так і економічних характеристик розглядуваної категорії. Отже, якщо врахувати, що послуги зберігання є досить поширеними в цивільному обігові, господарських відносинах, а в окремих випадках і в адміністративно-правових відносинах (наприклад, при зберіганні транспортних засобів на спеціальному майданчику) та кримінально-процесуальних (наприклад, зберігання вилученого майна), то актуальність цього дослідження не викликає сумніву.

Відразу зазначимо, що окремого дослідження по-

© С.П. Баркова, 2012

требує поняття “зберігання”, оскільки поняття “послуги” є досить опрацьованим представниками цивілістичної науки й не тільки. Отже, за новим тлумачним словником української мови слово “зберігати” означає: 1) оберігаючи, хоронити тримаючи цілим, не давати пропасти, зникнути; 2) тримати щось у певних умовах, оберігаючи від псування, руйнування [1, 740]. Законодавче визначення поняття зберігання закріплене лише в одному законі - Податковому кодексі України, прийнятому 02 грудня 2010 р. (далі - ПК України). При цьому в зазначеному нормативно-правовому акті визначено не просто зберігання, а відповідальне зберігання як господарська операція, що здійснюється платником податків і передбачає передачу згідно з договорами схову матеріальних цінностей на зберігання іншій фізичній чи юридичній особі без права використання в господарському обороті такої особи з подальшим поверненням таких матеріальних цінностей платникові податків без зміни якісних або кількісних характеристик (ст. 14.1.32. ПК України) [2]. З указаних визначень видно, що зберігання є не просто зберіганням, а, як стверджує законодавець, відповідальною господарською операцією, і передбачає передачу згідно з договорами схову матеріальних цінностей на зберігання.

Автори науково-практичного коментаря Цивільного кодексу України [3, 558] і Е.М. Грамацький [4, 12-13] визначають також поняття зберігання. Так, на їх думку, поняття “зберігання” (за новим ЦК України) або “схов” (за ЦК УРСР) може вживатись у багатьох значеннях і, зокрема, в економічному й юридичному. В економічному значенні зберігання може означати певний вид господарської діяльності людини, спрямований на забезпечення фізичної, біологічної, хімічної схоронності об'єктів матеріального світу, на недопущення негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів. Так зберігання (схов) може здійснюватись власником речі одноособово або іншими особами (зберігачами) на підставі цивільно-правових договорів, закону чи інших правових засад. У такому разі виникають відповідні зберігальні правовідносини, а відтак, зберігання стає правовою категорією, оскільки зберігач набуває відповідного юридичного обов'язку забезпечити на певних умовах внутрішню й зовнішню схоронність речей. Як видно із зазначеного, законодавець і науковці мають як спільні позиції, так і відмінні. Разом з тим, вони доречно доповнюють одне одного, і дають можливість у своїй сукупності краще пізнати досліджуване нами поняття.

Дійсно, зберігання є нічим іншим як економічною категорією. Підтвердженням цьому є те, що воно є господарською операцією (певним видом господарської діяльності людини), а будучи видом послуг [5, 523; 6, 303], є також зовнішнім вираженням (формою) економічної діяльності. Поряд з цим зберігання в такому ракурсі є послугою нематеріальною. Матеріальні послуги - це будь-які дії майнового характеру, тобто дії, які потребують певних затрат праці для збільшення або поліпшення якості майна, а отже, мають свою грошову оцінку. Отримання таких послуг пов'язане з витратами майнового характеру (певного майна чи праці)

Як правова категорія зберігання є не просто видом послуг, а видом договірних правовідносин, у межах яких такого роду послуги опосередковуються. У цьому питанні можна погодитись з Е.М. Грамацьким, який зазначає, що з юридичної точки зору зберігання є переважно цивільним правовідношенням, яке виникає з підстав

встановлених цивільним законодавством (ст. 11 ЦК України, ст. 4 ЦК УРСР). Зобов'язання зі зберігання майна можуть виникати також за підставами, встановленими нормами інших галузей законодавства, наприклад Митним кодексом України, Законом України “Про державний матеріальний резерв”, Законом України “Про нотаріат”, Законом України “Про виконавче провадження” та ін. Однак незважаючи на те, що зобов'язання в останніх випадках виникає не за цивільно-правовими, а за адміністративними підставами, за судовим рішенням, на нашу думку, сама правова природа такого обов'язку має цивілістичне походження й зміст [4, 13].

Так договір зберігання має дворівневе регулювання, тобто він окремо врегульовує побутову особистісну сферу цих відносин і окремо - професійну сферу зберігання [7, 167]. У зв'язку з цим законодавець у ч. 1 ст. 936 ЦК України визначає, що за договором зберігання одна сторона (зберігач) зобов'язується зберігати річ, яка передана їй другою стороною (поклаждавцем), і повернути її поклаждавцеві в схоронності. Цей договір покликаний регулювати відносини щодо зберігання в побутовій сфері. Він характеризується односторонністю, безвідплатністю, реальністю й особистісністю договірних зв'язків [7, 167].

По-іншому це питання вирішується в ч. 2 ст. 936 ЦК України, коли йдеться про відносини зберігання в професійній сфері. Зокрема, встановлюється додаткове правило, що в разі, коли зберігачем є особа, яка здійснює зберігання на засадах підприємницької діяльності (професійний зберігач), може бути встановлений обов'язок зберігача зберігати річ, яка буде передана зберігачеві в майбутньому. Вже звідси простежується двосторонність, відплатність і консенсуальність такого договору, а в разі, коли зберігання здійснюється суб'єктом підприємницької діяльності на складах (у камерах, приміщеннях) загального користування, то договір до цього всього набуває ще й ознак публічного договору [7, 167]. Нагадаємо, що підприємницька діяльність професійних зберігачів врегульовується не тільки нормами цивільного законодавства, а й господарського, які мають прерогативу над першими.

Відтак обґрунтовано стверджувати, що зберігання є видом цивільно-правової або господарсько-правової договірної діяльності. Будучи видом цивільно-правової договірної діяльності, зберігання, як і послуги взагалі, може бути побутовим або підприємницьким, а будучи видом господарсько-правової діяльності - видом підприємницької діяльності або видом некомерційної господарської діяльності. Також до характеристики зберігання як правової категорії залежно від виду речей, що передаються на зберігання, необхідно віднести і його поділ на регулярне (коли зберігають речі індивідуально-визначені) та іррегулярне (коли об'єктом зберігання є речі родові) [7, 167-168]. Залежно від особи зберігача, зберігання поділяється на непрофесійне (здійснюється фізичними особами, або суб'єктами підприємницької діяльності, для яких зберігання не є основною статутною діяльністю [3, 565-566], або некомерційними юридичними особами [7, 167-168]) і професійне (здійснюється суб'єктами підприємницької діяльності, для яких зберігання є основною статутною діяльністю) [3, 565-566].

Залежно від різноманітних ознак, виділяються загальне й спеціальне зберігання. Загальне зберігання регулюється загальними засадами про зберігання й поширює свою дію на всі спеціальні види зберігання (§ 1 гл. 66

ЦК України). Спеціальні види зберігання мають свої особливості, що випливають зі специфіки діяльності тих осіб, які здійснюють послуги зберігання (§ 3 гл. 66 ЦК України). До них зараховується також зберігання автотранспортних засобів (ст. 977 ЦК України) [7, 167].

І насамкінець, виділяють також зберігання, що виникає за договором (гл. 66 ЦК України) і таке, що виникає із закону [7, 168] (наприклад, зберігання арештованого майна (ст. ст. 100, 131 і 170 КПК України [8]) або тимчасово затриманого транспортного засобу (ст. 265-2 КУпАП [9])).

З урахуванням цього можна дійти висновку, що послуга зберігання може бути економічною категорією, та є й правовою категорією. Як економічна категорія, послуга зберігання виступає як господарська операція (певного виду господарської діяльності людини), яка своєю чергою є зовнішнім вираженням (формою) економічної діяльності й характеризується як нематеріальна послуга. Такого роду господарська діяльність може бути або підприємницькою або некомерційною господарською діяльністю. Як правова категорія, послуга зберігання є видом цивільно-правової або господарсько-правової договірної діяльності. Як вид цивільно-правової договірної діяльності, зберігання може бути видом побутової або підприємницької діяльності, а як вид господарсько-правової діяльності - видом підприємницької діяльності або видом некомерційної господарської діяльності. Також зберігання як правова категорія може бути регулярним та іррегулярним; непрофесійним і професійним; загальним і спеціальним; платним і безоплатним; таким, що виникає за договором або таким, що виникає із закону.

Після розгляду цієї категорії вважаємо за необхідне зробити певний відступ і повернутись до законодавчого визначення зберігання, закріпленого в ст. 14.1.32. ПК України. По-перше, вважаємо за необхідне запропонувати вилучити із формулювання терміна слово "відповідальне", адже воно не відповідає сучасній законодавчій термінології. Так у Цивільному кодексі України, прийнятому 16.01.2003 р., термін "відповідальне зберігання" жодного разу не використовується. До того ж у словосполученні зі словом "зберігання" є поняттям, яке характерне для законодавств Республіки Білорусь [10] і Російської Федерації.

Такого ж роду наше зауваження стосується використання у визначенні поняття "відповідальне зберігання" словосполучення "договорами схову". Адже договір схову як назва виду договору є застарілою і відноситься до часів дії на території України Цивільного кодексу УРСР 1963 р. Е.М. Грамацький припускає, що подібне найменування глави й введення договору схову було зумовлено особливостями української мовної термінології й певною мірою неадекватним перекладом російського терміну "хранение", якому найбільш адекватним в українській мові є термін "зберігання", а не "схов", який законодавець застосував у ЦК УРСР. Між тим під сховом досить часто розуміють місце для таємного переховування речей або кого-небудь. Водночас під терміном "берегти", "зберігати" розуміють дбайливе ставлення до когось чи чого-небудь, можливість залишатися в наявності й цілості. З прийняттям нового Цивільного кодексу України така термінологічна неузгодженість була усунена, і з 1 січня 2004 р. на території України колишній договір схову іменується як договір зберігання.

Аналізуючи вказану термінологічну неузгодженість

Податкового кодексу України, можна припустити, що вона спричинена прямим запозиченням розробниками цього законодавчого акту окремих термінів і визначень із застарілих законів. У цьому разі законодавець визначення поняття "зберігання", яке закріплене в Податковому кодексі України, прийнятому 2 грудня 2010 р. [2], взято без суттєвих змін із Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28 грудня 1994 р. [11], який втратив чинність зі вступом у силу першого. Такий недолік ще зовсім нового кодексу виявлений нами випадково, адже дослідження його норм на термінологічну точність не ставилось за головну мету. Проте такий факт дає достатні підстави вважати, що подібні недоліки можуть бути виявлені також в інших нормах зазначеного закону. А тому не зайвою буде його термінологічна "ревізія".

Крім зазначених пропозицій, вважаємо за необхідне запропонувати у визначенні поняття "відповідальне зберігання" словосполучення "договорами схову" замінити словосполученням "договорами зберігання".

Література

1. Новий тлумачний словник української мови: У 3-х т., 42000 слів. / Укладачі В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. - 2-е вид., виправл. - К.: Аконті, 2004. - Т. 1: А-К. - 926 с.
2. Податковий кодекс України: Прийнятий 02.12.2010 р. № 2755-VI. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.47.7&nobreak=1>.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2-х т. / За ред. О.В. Дзери. - К.: 2008. - Т. 1 - 1088 с.
4. Грамацький Е.М. Договір зберігання у цивільному праві: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. - К.: Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2004. - 180 арк.
5. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар, зі змінами й доповн., станом на 26 березня 2010 р. / За заг. ред. Є. Харитонов, О. Харитонов, Н. Голубєвої. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Правова єдність, 2010. - 752 с.
6. Енциклопедія цивільного права України / Під ред. Я.М. Шевченко. - К.: Ін Юре, 2009. - 952 с.
7. Цивільне право України. Академічний курс: Підручник: У 2 т. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. - 2-ге вид., доп. і перероб. - К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2006. - Т. 2. - 520 с.
8. Кримінальний процесуальний кодекс України: Прийнятий 13.04.2012 р. № 4651-VI. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.59.3&nobreak=1>.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Прийнятий 7 грудня 1984 р. № 8073-X. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.28.215&nobreak=1>.
10. Гражданский кодекс Республики Беларусь: Принят 7 декабря 1998 г. № 218-3. - [Електронний ресурс]: <http://pravo.by/webnpa/text.asp?RN=hk9800218>.
11. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1086.383.144&nobreak=1>.

Баркова С.П.

здобувач кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права Харківського національного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 18.07.2012